

Studia Bezpieczeństwa Narodowego
Zeszyt 35 (2025)
ISSN 2028-2677, s. 137-163
DOI: 10.37055/sbn/196185

Instytut Bezpieczeństwa i Obronności
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

National Security Studies
Volume 35 (2025)
ISSN 2028-2677, pp. 137-163
DOI: 10.37055/sbn/196185

Institute of Security and Defense
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

ZMIANA PROFILU OPERACJI SOJUSZU PÓŁNOCNOATLANTYCKIEGO KFOR W KONTEKŚCIE EWOLUCJI SYTUACJI BEZPIECZEŃSTWA KOSOWA

RE-PROFILING OF NORTH ATLANTIC TREATY ORGANIZATION'S KFOR OPERATION IN THE CONTEXT OF THE KOSOVO SECURITY SITUATION EVOLUTION

Marcin MISZCZUK

*Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach
ORCID: 0000-0001-5417-1903*

Michał Szczepan JANKIEWICZ

*Centrum Przygotowań do Misji Zagranicznych w Kielcach
ORCID: 0009-0006-3427-0692*

Abstrakt. Celem badań jest eksplanacja i ocena zmiany kierunku operacji KFOR w odniesieniu do ewolucji zagrożeń dla bezpieczeństwa Kosowa. Problem badawczy zawiera się w formie następującego pytania: Jak zmienił się profil operacji KFOR w odniesieniu do ewolucji sytuacji bezpieczeństwa Kosowa? W toku realizowanych badań stwierdzono, iż Sojusz Północnoatlantycki w rozpatrywanej perspektywie badawczej realizował na terenie Kosowa zadania związane z wymuszaniem pokoju, stabilizowaniem sytuacji bezpieczeństwa oraz tworzeniem warunków do samodzielnego zapewniania bezpieczeństwa przez Kosowo w przyszłości. NATO jest wiodącym podmiotem międzynarodowym, odpowiedzialnym za organizację i realizację szerokiego spektrum działań na rzecz kształtowania bezpieczeństwa Kosowa w perspektywie dwóch dekad. Ocenia się, iż dynamika ewolucji zagrożeń dla bezpieczeństwa Kosowa stała się wektorem szerokich zmian w strukturze organizacyjnej misji KFOR, prowadząc do przeniesienia punktu ciężkości działań sił zbrojnych w stronę operacji o charakterze niekinetycznym. Wystąpienie w przestrzeni bezpieczeństwa Kosowa zagrożeń o charakterze niemilitarnym po zakończeniu konfliktu etnicznego wymusiło zmianę profilu operacji KFOR, zarówno w aspekcie organizacyjnym, jak i funkcjonalnym. Konieczność podjęcia działań o charakterze stabilizacyjnym spowodowała zmianę podejścia Sojuszu Północnoatlantyckiego do prowadzenia działań zbrojnych w Kosowie, co stało się wzorcem późniejszych operacji sojuszniczych o charakterze utrzymania pokoju i stabilizowania sytuacji bezpieczeństwa. Metody badawcze wykorzystane w pracy to: krytyczna analiza i ocena literatury, obserwacja uczestnicząca, analiza systemowa, wnioskowanie oraz synteza.

Abstract: The aim of the research is to explain and assess the change in the direction of KFOR operations in relation to the evolution of threats to Kosovo's security. The research problem is contained in the form of the following question: how has the KFOR operation profile changed in relation to the evolution of the security situation in Kosovo? In the course of the research carried out, it was found that the North Atlantic Treaty Organization in the considered time perspective performed tasks related to peace enforcement, stabilising the security situation and creating the conditions for Kosovo to provide security on its own in the future. NATO is the leading international actor, responsible for organising and executing a wide range of activities to shape Kosovo's security over last two decades. It is assessed that the dynamics of evolving threats to Kosovo's security have become a vector for broad changes in the organisational structure of the KFOR mission, leading to a shift in the focus of force operations towards non-kinetic campaign. The emergence of non-military threats in the Kosovo's security space after the ethnic conflict forced a change in the profile of KFOR operations, both in organisational and functional terms. The need to undertake operations of a stabilising nature caused a change in the NATO's approach to the conduct of military operations in Kosovo, which became a vector for subsequent Allied operations of a peacekeeping and stabilising nature. The research methods used in the study are: critical analysis and evaluation of the literature, participant observation, systems analysis, deduction and synthesis.

Słowa kluczowe: Sojusz Północnoatlantycki, KFOR, CIMIC, Kosowo, Zespoły Łącznikowo- Monitorujące, działania niekinetyczne.

Keywords: North Atlantic Treaty Organization, KFOR, CIMIC, Kosovo, Liaison- Monitoring Teams, non-kinetic activities.

Wprowadzenie

Proces dezintegracji Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii (SFRJ), który rozpoczął się w roku 1991 stał się przyczyną intensyfikacji przemocy etnicznej na terenie Bałkanów Zachodnich. Nowoutworzone państwa stawały się wielokrotnie miejscem rywalizacji o dominację między antagonistycznymi dotąd narodami. Kosowo stało się tłem szczególnie intensywnej rywalizacji między Serbami i Albańczykami, którzy uznawali enklawę za swoją wyłączną strefę wpływów, toteż posiadali odmienne koncepcje przyszłej państwowości prowincji, co wykluczało możliwość pokojowej koegzystencji obu grup etnicznych w końcu lat dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku (Miszczuk 2021, s. 208). Eskalacja przemocy w Kosowie, która przypadła na lata 1998-1999, związana była z intensyfikacją działań zbrojnych, prowadzonych przez Armię Wyzwolenia Kosowa (alb. Ushtria Çlirimtare e Kosovës, UÇK), przeciw Siłom Zbrojnym Federalnej Republiki Jugosławii oraz serbskiej policji. W wyniku konfliktu etnicznego nastąpiła głęboka destabilizacja sytuacji bezpieczeństwa w Kosowie, spowodowana brakiem podmiotów referencyjnych bezpieczeństwa państwa, zdolnych do realizacji zadań obronnych i ochronnych w odpowiedzi na degradację bezpieczeństwa (Gibas-Krzak 2009, s. 23-25).

W wyniku wystąpienia głębokiego kryzysu bezpieczeństwa, który mógł eskalować do poziomu konfliktu regionalnego oraz braku możliwości do pokojowego rozwiązania sporu, w proces zapewniania bezpieczeństwa w Kosowie od roku 1999 zaangażowane są podmioty zewnętrzne, z kluczową rolą Organizacji Narodów

Zjednoczonych (ang. *The United Nations, UN*) oraz Sojuszu Północnoatlantyckiego (ang. *North Atlantic Treaty Organization, NATO*). Udział komponentu Sił Zbrojnych NATO w Kosowie (ang. *The Kosovo Force, KFOR*) w procesie zapewniania bezpieczeństwa na terenie prowincji można podzielić na trzy zasadnicze etapy: wymuszanie pokoju, stabilizowanie sytuacji bezpieczeństwa oraz kreowanie warunków do samodzielnego zapewniania bezpieczeństwa przez podmioty referencyjne bezpieczeństwa Kosowa. Ewolucja zagrożeń dla bezpieczeństwa Kosowa oraz zmiana kierunku działań Sojuszu Północnoatlantyckiego na przestrzeni lat doprowadziła do zmiany charakteru misji Sił Zbrojnych NATO na terenie prowincji. W związku z redukcją wyzwań o charakterze militarnym, wymagających podejmowania działań o charakterze wymuszania i utrzymywania pokoju, podjęto decyzje o dostosowaniu zdolności sił zbrojnych na rzecz szerszego zaangażowania w obszarze niekinetycznym. Przesunięcie ciężkości działań KFOR z intensywnego zaangażowania kinetycznego na rzecz rozwijania zdolności do aktywnej interakcji z podmiotami środowiska cywilnego oraz monitorowania sytuacji społeczno-gospodarczej stały się wektorem zmian strukturalnych i funkcjonalnych operacji Sił Zbrojnych NATO w Kosowie (Vogel 2015, s. 38).

Problematyka bezpieczeństwa Kosowa jest ważnym i aktualnym tematem badawczym, nie tylko z uwagi na bezpośrednią, bieżącą sytuację bezpieczeństwa prowincji, ale także z uwagi na kontekst strategiczny bezpieczeństwa regionalnego. Kosowo jest areną wpływów światowych mocarstw, dążących do zakotwiczenia swoich powiązań gospodarczych i politycznych w regionie Bałkanów Zachodnich. Wnioski z przeprowadzonych badań wstępnych pozwalają przypuszczać, iż Federacja Rosyjska jest podmiotem, który w perspektywie nadchodzącej dekady może dążyć do rozszerzania swojej strefy wpływów w sąsiadującej z Kosowem Republice Serbii. Jest to związane z budowanymi od dekad relacjami między Serbią, a Rosją w obszarze polityki, gospodarki oraz religii. Ocenia się, iż bliskie stosunki polityczno-gospodarcze między państwami powodują oddalenie Serbii od członkostwa w Sojuszu Północnoatlantyckim i Unii Europejskiej. Wydaje się zatem, iż Federacja Rosyjska jest strategicznym sojusznikiem Serbii w dążeniach do manifestowania pretensji związanych z odzyskaniem władzy w Kosowie, które materializują się w formie prowokacji i zamieszek, szczególnie w rejonie północnej granicy Kosowa. Biorąc pod uwagę brak stabilności Kosowa w obszarze ekonomii i gospodarki, brak dojrzałości struktur demokratycznych oraz niedostateczne zdolności operacyjne organów bezpieczeństwa należy przypuszczać, iż Federacja Rosyjska, może stopniowo dążyć do rozszerzania swoich wpływów w regionie, przypuszczalnie w formie *proxy war*, silnie wpływając na decyzje polityczne władz Republiki Serbii, związane ze strategią podsycania nastrojów nacjonalistycznych w odniesieniu do państwowości Kosowa (Fruscione 2023).

Biorąc pod uwagę fakt, iż problematyka bezpieczeństwa Kosowa oraz działań NATO podejmowanych na rzecz jego zapewniania jest obszarem wielowymiarowym

i podlegającym ciągłej ewolucji, należy dążyć do nieustannego pogłębiania i aktualizowania stanu dostępnej wiedzy. Ocenia się jednak, iż niewiele dostępnych opracowań naukowych dotyczących przedmiotu badań ma charakter aktualnych i pełnych źródeł wiedzy. Można stwierdzić, iż badanie bezpieczeństwa Kosowa bez odniesienia się do działań Sojuszu Północnoatlantyckiego podejmowanych na rzecz jego zapewniania jest podejściem niepełnym, które nie pozwala na ukazanie związku przyczynowo-skutkowego, jaki łączy poziom bezpieczeństwa Kosowa oraz intensywność militarnych działań NATO. Poleganie jedynie na teoretycznych źródłach wiedzy nie pozwala także na zrozumienie wewnętrznych uwarunkowań bezpieczeństwa Kosowa, a zwłaszcza sytuacji środowiska cywilnego. W opinii autorów, zastosowanie w artykule zintegrowanego podejścia badawczego pozwoliło na konsolidację wniosków i obserwacji, mających swe źródło w doświadczeniach zawodowych uczestników operacji Sojuszu Północnoatlantyckiego w Kosowie, jak i wiedzy teoretycznej. Przedstawione argumenty skłaniają do sformułowania tezy, iż bezpieczeństwo Kosowa oraz działania NATO na rzecz jego zapewniania stanowią problematykę szczególnie istotną poznawczo. Biorąc pod uwagę rewizjonistyczną politykę Federacji Rosyjskiej, niestabilność wewnętrzną Kosowa oraz ewolucję zagrożeń dla państw Europy Środkowo-Wschodniej w ostatniej dekadzie, należy stwierdzić, iż bezpieczeństwo Kosowa jest obszarem wiedzy, który powinien być nieustannie pogłębiany i aktualizowany. Wynika to również z powodów pragmatycznych, związanych z koniecznością optymalizacji zdolności obronnych Sojuszu Północnoatlantyckiego, w odniesieniu do prognozy rozwoju zagrożeń w przestrzeni bezpieczeństwa Bałkanów Zachodnich.

Ocena stanu wiedzy

Problematyka bezpieczeństwa Kosowa jest przedmiotem badań wielu autorów, wśród których można wyróżnić: Danutę Gibas-Krzak („Serbsko-albański konflikt o Kosowo w XX wieku: uwarunkowania, przebieg, konsekwencje”), Marka Waldenberga („Rozbicie Jugosławii”), Konrada Pawłowskiego („Kosowo: Konflikt i interwencja”), Richarda Caplana („International Diplomacy and the Crisis in Kosovo”), czy Nigela Thomasa („The Yugoslav Wars: Bosnia, Kosovo And Macedonia 1992–2001”). Powyższe publikacje mają charakter ogólny i koncentrują się głównie na historycznych i politycznych uwarunkowaniach bezpieczeństwa Kosowa oraz genezie konfliktu zbrojnego.

Kwerenda dostępnej literatury wskazuje, iż istnieje bogaty zbiór publikacji dotyczących przebiegu i skutków konfliktu zbrojnego między Serbami i Albańczykami w Kosowie oraz operacji powietrznej NATO pod kryptonimem „Allied Force”. Wśród czołowych autorów możemy wyróżnić między innymi: Benjamina S. Lambeth („NATO’s air war for Kosovo: a strategic and operational assessment”), Macieja

Marszałka („Sojusznicza operacja „Allied Force”. Przebieg – ocena – wnioski”, „Operacje utrzymania i wymuszania pokoju w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego. GENEZA – stan obecny – perspektywy”) oraz Bruce’a R. Nardulli („Disjointed War: Military Operations in Kosovo”).

Wnioski z przeprowadzonych badań wstępnych pozwalają stwierdzić, iż istnieją publikacje, których przedmiotem badań uczyniono działania Sojuszu Północnoatlantyckiego w ramach wymuszania pokoju oraz utrzymywania bezpieczeństwa w Kosowie w okresie powojennym. Wśród autorów najważniejszych opracowań należy wymienić: Larrego Wentza („Lessons from Kosovo. The KFOR Experience”), Macieja Marszałka („Pokojowe zaangażowanie NATO w Kosowie. GENEZA – stan obecny – przyszłość”), Macieja Kuczyńskiego oraz Mariana Ray-Ciemieję („Bałkański syndrom: konflikty zbrojne w byłej Jugosławii 1991–1999 i wojna w Kosowie: udział wielonarodowych sił pokojowych NATO w utrzymaniu pokoju na Bałkanach 1993–2000”). Dostępne są również publikacje odnoszące się do problematyki udziału Sojuszu Północnoatlantyckiego w procesie stabilizowania sytuacji bezpieczeństwa w Kosowie, autorstwa między innymi: Larrego Millera, Teda Baardy oraz Marca Sommersa („NATO and humanitarian action in the Kosovo crisis: Occasional Paper”), Corneliusa Friesendorfa („International Intervention and the Use of Force”) oraz Tima Youngsa i Paula Bowersa („Kosovo: KFOR and Reconstruction”).

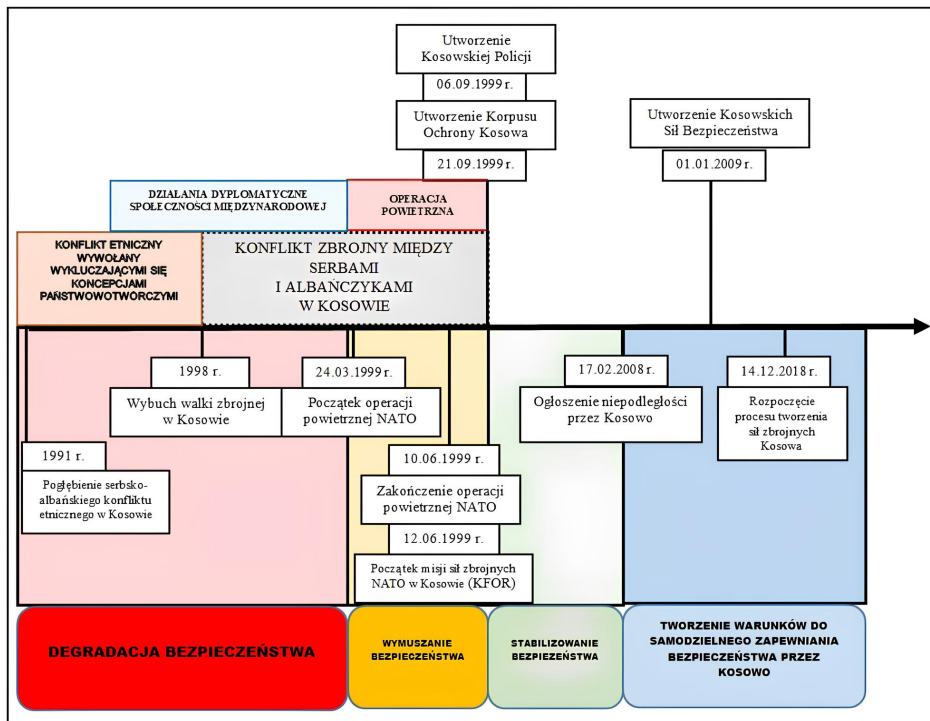
Na podstawie kwerendy istniejącej literatury można stwierdzić, iż mimo bogatego piśmiennictwa dotyczącego genezy i przebiegu konfliktu w Kosowie oraz działań Sojuszu Północnoatlantyckiego w zakresie wymuszania pokoju i stabilizacji sytuacji bezpieczeństwa wyraźnie brakuje publikacji dotyczących istoty działań niekinetycznych podejmowanych przez Siły Zbrojne NATO w Kosowie. Istnieje ograniczona ilość publikacji, dotyczących spektrum działań niekinetycznych podejmowanych przez KFOR oraz ich skutków dla procesu zapewniania bezpieczeństwa w Kosowie. Istniejące opracowania, które dotyczą działań pododdziałów niekinetycznych KFOR mają w większości charakter artykułów prasowych, a nie kompleksowych opracowań naukowych. W procesie analizy dostępnej literatury zwrócono uwagę na publikacje niżej wymienionych autorów: James Dunlea („Liaison and Monitoring Teams – “The Eyes and Ears of KFOR”), Warren W. Wright („Liaison Monitoring Teams: Specialized teams provide Kosovo populace link to KFOR mission”) oraz Herschel Talley („The LMTs of Regional Command East”). Istnieją również opracowania, które w sposób ogólny i lakoniczny opisują założenia operacyjne komórek sztabowych i pododdziałów niekinetycznych w operacji KFOR: Marian Kopczewski, Radosław Jeżewski („Polski Kontyngent Wojskowy w Kosowie – historia oraz stan obecny”) oraz David Vogel („NATO’s Kosovo Force Mission in Transition: Fifteen Years after the Deployment. Past Experiences, Future Perspectives”).

Kwerenda dostępnej literatury upoważnia do stwierdzenia, że występuje obiektywna luka wiedzy w obszarze problematyki ewolucji profilu operacji Sojuszu Północnoatlantyckiego w Kosowie. Dostępna wiedza wymaga uaktualnienia oraz usystematyzowania. Argumenty te świadczą jednocześnie o konieczności przeprowadzenia badań, których rezultat pozwoli prawdopodobnie uporządkować i uzupełnić wiedzę dotyczącą ewolucji kierunku operacji KFOR w kontekście zmian zachodzących w przestrzeni bezpieczeństwa Kosowa oraz roli działań niekinetycznych w procesie operacjonalizacji celów misji Sił Zbrojnych NATO w Kosowie.

Metodyka prowadzonych badań

Zgodnie z przedstawioną sytuacją problemową, za przedmiot badań uznano działania Sojuszu Północnoatlantyckiego podejmowane na rzecz zapewniania bezpieczeństwa w Kosowie. Przedmiot badań rozpatrywano w kontekście ewolucji sytuacji bezpieczeństwa Kosowa w perspektywie czasowej od 1991 do 2024 roku (rys. 1).

Rysunek 1. Perspektywa badawcza

Źródło: Opracowanie własne

Na podstawie występującej luki poznawczej sformułowano główny problem badawczy w formie pytania: jak zmieniał się profil operacji KFOR w odniesieniu do ewolucji sytuacji bezpieczeństwa Kosowa? Tak zidentyfikowana sytuacja problemowa doprowadziła do sformułowania następujących problemów szczegółowych:

- jaka była geneza utworzenia Międzynarodowych Sił Pokojowych NATO w Kosowie?
- jak ewoluowały zagrożenia dla bezpieczeństwa Kosowa i jak zmieniał się profil operacji KFOR?

Celem badań, których rezultaty przedstawiono w treści artykułu była eksplanacja i ocena zmiany kierunku operacji KFOR w odniesieniu do ewolucji zagrożeń dla bezpieczeństwa Kosowa. Proces badawczy składał się z trzech zasadniczych etapów. Etap wstępny przeznaczony został na dokonanie konceptualizacji badań. Zidentyfikowano występującą lukę w wiedzy dotyczącą przedmiotu badań, co pozwoliło na sformułowanie sytuacji problemowej. W etapie wstępnym określono również główny problem badawczy oraz cel badań, a także wyselekcjonowano metody, narzędzia i techniki badawcze wykorzystane w części zasadniczej procesu badawczego. Etap zasadniczy koncentrował się na rozwiązaniu głównego problemu badawczego, w wyniku zastosowania określonych uprzednio metod, narzędzi i technik badawczych. W etapie końcowym dokonano syntezy wyników badań i sformułowano wnioski.

W procesie opracowania artykułu zastosowano problemowo-diagnostyczne podejście badawcze. Wśród wykorzystanych metod badawczych wyróżnić należy: krytyczną analizę i ocenę literatury, obserwację uczestniczącą, analizę systemową, wnioskowanie oraz syntezę. Krytyczna analiza i ocena literatury ma na celu wykazanie celowości wyboru danego problemu badawczego oraz jego oryginalności poprzez określenie, jaki stan wiedzy z zakresu przedmiotu badań jest dostępny w literaturze, a co jeszcze należy w wyniku badań naukowych poznać oraz udowodnić (Apanowicz 2002, s. 72). Wykorzystanie krytycznej analizy i oceny literatury pozwoliło na zidentyfikowanie bieżącego stanu wiedzy w dostępnych publikacjach w obszarze badań naukowych, w wyniku czego ustalono, iż pomimo licznych opracowań traktujących o bezpieczeństwie Kosowa, wciąż niewielka liczba publikacji dotyczy ewolucji operacji Sojuszu Północnoatlantyckiego KFOR, zarówno w odniesieniu do opracowań krajowych, jak i publikacji zagranicznych. Z uwagi na udział autorów publikacji w operacji Sojuszu Północnoatlantyckiego KFOR w Kosowie na stanowiskach: Zastępcy Dowódcy Batalionu Niekinetycznego KFOR (M.J.) oraz Szefa Sekcji Zespołu Łącznikowo-Monitorującego (M.M.) wykorzystano obserwację uczestniczącą. Zadania obserwatora w powyższej metodzie naukowej opierają się na dostrzeżeniu, rejestrowaniu oraz interpretacji obserwowanych procesów i zjawisk

(Hammersley, Atkinson 2001, s. 18). Bezpośredni udział w działaniach operacyjnych w ramach misji pozwolił zatem na zgromadzenie wiedzy pierwotnej, dotyczącej przedmiotu badań oraz umożliwił dostrzeżenie i interpretację zjawisk zachodzących w przestrzeni bezpieczeństwa Kosowa. Obserwacja uczestnicząca stała się również podstawą do formułowania obiektywnych wniosków na temat ewolucji kierunku misji Sojuszu Północnoatlantyckiego. Autorzy w procesie obserwacji uczestniczącej nie tylko byli świadkami wydarzeń i procesów zachodzących w przestrzeni bezpieczeństwa Kosowa, ale przez okres służby w operacji KFOR stali się częścią środowiska bezpieczeństwa, co pozwoliło na pozyskanie unikalnej wiedzy, która pozwoliła na lepsze zrozumienie specyfiki zarówno minionego konfliktu zbrojnego, historii misji oraz ewolucji działań Sojuszu Północnoatlantyckiego na rzecz zapewniania bezpieczeństwa państwa. Analiza jest podstawową metodą badawczą w procesie formułowania problemu badawczego oraz przygotowywania hipotez. Jest ona zarówno samodzielną, złożoną metodą badawczą oraz może stanowić składową innych metod (Cieślarczyk 2006, s. 46). Metoda analizy systemowej umożliwiła zbadanie w sposób całościowy złożonej sytuacji bezpieczeństwa Kosowa, w której jako składowe skomplikowanego środowiska funkcjonują współdziałające ze sobą oraz przeciwne sobie podmioty, których wzajemne oddziaływania stanowią o występującym poziomie bezpieczeństwa całego układu, który podatny jest również na bodźce zewnętrzne, generowane przez podmioty i organizacje międzynarodowe. Metoda wnioskowania opiera się na wyprowadzaniu wniosków ze zdań, które są uznane za prawdziwe (Sztumski 1999, s. 78). Wnioskowanie dedukcyjne wykorzystano do scharakteryzowania ogólnych uwarunkowań bezpieczeństwa Kosowa, na podstawie wiedzy zawartej w dostępnej literaturze przedmiotu. Wnioskowanie redukcyjne zostało wykorzystane w procesie formułowania prognoz dotyczących przyszłej roli operacji KFOR w przestrzeni bezpieczeństwa Kosowa. Syntezę należy rozumieć jako łączenie różnych pojęć i zjawisk w jedną złożoną całość, natomiast zastosowanie metody badawczej syntezy umożliwia połączenie pojedynczych i wyodrębnionych w procesie badań zdarzeń i faktów (Apanowicz 2002, s. 25). Dzięki wykorzystaniu syntezy sformułowano problem badawczy oraz podsumowano rezultaty badań naukowych, w części końcowej artykułu naukowego.

Analizę działań podejmowanych przez Sojusz Północnoatlantycki w przestrzeni bezpieczeństwa Kosowa ograniczono do kluczowych działań militarnych oraz dokonania ogólnej charakterystyki zaangażowania NATO w procesie zapewniania bezpieczeństwa Kosowa. W procesie badawczym nie rozpatrywano szerokiego zaangażowania o charakterze dyplomatycznym, które NATO podejmowało w celu pokojowego zakończenia konfliktu etnicznego w roku 1999. Ponadto, nie analizowano szczegółowo przebiegu operacji powietrznej pod kryptonimem „Allied Force”, w związku z powyższym dokonano jedynie syntetycznego podsumowania jej skutków dla procesu wymuszania pokoju w Kosowie.

W związku z przyjętymi założeniami metodycznymi, w procesie badawczym skupiono się na ewolucji środowiska bezpieczeństwa Kosowa i zmianie kierunku misji Sojuszu Północnoatlantyckiego. Kluczowe dla realizacji procesu badawczego było także przedstawienie istoty działań niekinetycznych w operacji KFOR, w tym roli i miejsca Zespołów Łącznikowo-Monitorujących.

Geneza utworzenia Międzynarodowych Sił Pokojowych NATO w Kosowie

W 1389 roku na terenie centralnego Kosowa armia księcia serbskiego Łazarza Hrebelianovića stoczyła bitwę z wojskami Imperium Osmańskiego pod dowództwem Sułtana Murada I. Skutkiem odniesionej przez Serbów porażki była utrata suwerenności państwa na rzecz Osmanów na okres prawie pięciuset lat. W okresie tureckiego panowania, Serbowie organizowali masowe migracje z rdzenia państwa na tereny współczesnych: Bośni, Chorwacji i Węgier. Symultanicznie, wyludnione obszary zajmowali osadnicy z Albanii, którzy chętnie dokonywali konwersji na islam, w celu uzyskania bardziej uprzywilejowanego statusu społecznego wewnątrz Imperium Osmańskiego. Namiestnicy dążyli do pełnego zislamizowania obszaru Bałkanów, toteż Albańczycy dokonujący przejścia na wiarę muzułmańską mogli liczyć na wysoką pozycję w strukturze społecznej państwa. W efekcie, struktura demograficzna obszaru współczesnego Kosowa uległa radykalnej zmianie. Serbowie na południu stanowili mniejszość, a w głównych ośrodkach miejskich Albańczycy liczyli około połowy populacji. W 1878 roku, podczas wojny rosyjsko-tureckiej połączone siły Imperium Rosyjskiego i Królestwa Serbii doprowadziły do wyparcia Imperium Osmańskiego z Bałkanów. W wyniku traktatu pokojowego z San Stefano, Serbia odzyskała niepodległość po pięciu wiekach (Pawłowski 2008, s. 47-49).

W roku 1913, zgodnie z postanowieniami Paktu Londyńskiego, kończącego II wojnę bałkańską, Serbia odzyskała władzę nad obszarem Kosowa i Południowej Metochii. W efekcie przywrócenia Serbom panowania nad Kosowem, ludność pochodzenia albańskiego zdecydowała się powołać organizację integrującą społeczność Kosowskich Albańczyków w Kosowie, pod nazwą „Liga Prizreńska”. W wyniku eskalacji przemocy między Serbami i Albańczykami po zakończeniu wojen bałkańskich obserwowano znaczny odpływ ludności albańskojęzycznej z obszarów Kosowa, na tereny współczesnej Turcji i Albanii. Po zakończeniu pierwszej wojny światowej, 1 grudnia 1918 roku Kosowo weszło w skład nowego państwa - Królestwa Serbów, Chorwatów i Słoweńców (Królestwo SHS). W strukturze etnicznej nowego organizmu państwowego, prawie połowa obywateli była narodowości serbskiej. Serbowie dążyli aktywnie do odzyskania pełnej kontroli nad Kosowem pod względem politycznym i demograficznym. Agresywna

polityka Belgradu wobec Kosowskich Albańczyków oraz regulowany centralnie mechanizm osadnictwa populacji serbskiej z regionu Bośni i Hercegowiny doprowadziły do masowej migracji stu tysięcy Albańczyków z terenów Kosowa w okresie międzywojennym. Po zakończeniu drugiej wojny światowej, w roku 1945 Kosowo znalazło się w strukturze nowego państwa, łączącego terytorium i narody współczesnej Macedonii Północnej, Serbii, Chorwacji, Bośni oraz Słowenii. Serbowie mieli głos decydujący w Socjalistycznej Federacyjnej Republice Jugosławii (SFRJ), toteż dzięki aktywnym działaniom państwowej służby bezpieczeństwa oraz operacjom powojennego rozbrajania ludności albańskiej, ponad dwieście tysięcy Kosowskich Albańczyków opuściło region w latach 1954-1966 (Miszczuk 2021, s. 209).

Sytuacja mniejszości albańskiej w Kosowie zdecydowanie poprawiła się w roku 1968, kiedy w konsekwencji protestów mających charakter zorganizowanych wystąpień przeciwko władzom SFRJ, ludność albańska przeforsowała zmianę statusu politycznego Kosowa na prowincję autonomiczną, co stanowiło krok w stronę uniezależnienia się od Jugosławii. Dodatkowo, w Konstytucji Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii z roku 1974 pojawiły się zapisy gwarantujące przywileje ludności albańskojęzycznej. Wyrażały się one w prawie do eksponowania albańskich symboli narodowych oraz swobodzie popularyzacji języka i kultury Kosowskich Albańczyków (The Secretariat of the Federal Assembly Information Service 1974, s. 175-180). Zmiana statusu politycznego Kosowa skutkowała przede wszystkim utworzeniem niezależnego od rządu SFRJ parlamentu oraz systemu sądownictwa. W wyniku wspierania przez władze Socjalistycznej Federacyjnej Republiki Jugosławii procesu uzyskiwania częściowej autonomii przez Kosowo oraz występujących wśród Kosowskich Serbów tendencji emigracyjnych, w strukturze demograficznej Kosowa na początku lat siedemdziesiątych dwudziestego wieku Albańczycy stanowili aż siedemdziesiąt procent całości populacji (Waldenberg 2005, s. 245-246).

Radykalna zmiana struktury etnicznej Kosowa wzmagała w serbskim społeczeństwie nastroje nacjonalistyczne oraz potęgowała pamięć historyczną. W związku z powyższym, od lat siedemdziesiątych dwudziestego wieku, zauważono znaczący wzrost poparcia politycznego dla Slobodana Miloševića. Polityk opierał swój program na proklamowaniu założeń związanych z odzyskaniem władzy Serbii nad Kosowem oraz ochronie praw mniejszości serbskiej w enklawie. W 1989 roku, już jako prezydent Socjalistycznej Republiki Serbii, S. Milošević doprowadził do aresztowania czołowego albańskiego polityka - Azema Vllasiego, co wywołało masowe protesty ludności albańskiej i doprowadziło do starć między zwaśnionymi grupami etnicznymi w Kosowie. Siły zbrojne SFRJ zostały wykorzystane w procesie tłumienia zamieszek, a represje polityczne doprowadziły do delegalizacji parlamentu oraz rządu Kosowa. W roku 1992 utworzono na terenach SRFJ nowe państwo, Federalną Republikę Jugosławii (FRJ), obejmującą terytorium dwóch republik autonomicznych, Serbii oraz Czarnogóry (Miszczuk 2023, s. 170-171). W

tym samym roku utworzono Armię Wyzwolenia Kosowa. Ruch polityczny, będący zarazem organizacją paramilitarną stanowił odpowiedź społeczeństwa albańskiego w Kosowie na nieskuteczną politykę Prezydenta Republiki Kosowa, Ibrahima Rugovy (w latach 1992-2000 sprawował urząd prezydenta nieuznawanej na arenie międzynarodowej Pierwszej Republiki Kosowa), dążącego do osiągnięcia suwerenności Kosowa za pomocą dyplomacji i dialogu (Marcinko 2008, s. 148). Kierownictwo UÇK miało świadomość, iż w wyniku dysproporcji potencjału militarnego Armii Wyzwolenia Kosowa, w stosunku do Sił Zbrojnych Federalnej Republiki Jugosławii nie jest możliwe odniesienie zwycięstwa w działaniach zbrojnych o charakterze symetrycznym. Przywódcy UÇK za podstawowe cele działań zbrojnego ramienia organizacji obrali zatem eskalację przemocy zbrojnej w Kosowie, umiędzynarodowienie przyszłego konfliktu oraz zmuszenie podmiotów zewnętrznych, a przede wszystkim Stanów Zjednoczonych do podjęcia interwencji. UÇK posiadała ustrukturyzowaną hierarchę dowodzenia oraz dobrze wyszkolonych partyzantów, kształconych w ośrodkach szkolenia oraz Akademii Wojskowej UÇK w Albanii. Pododdziały Armii Wyzwolenia Kosowa miały charakter formacji lekkiej piechoty, wyposażonych głównie w karabinki AKMS, moździerze oraz przeciwlotnicze systemy raketowe. Początek zorganizowanych działań zbrojnych UÇK w Kosowie miał miejsce w roku 1996. Celami operacji ofensywnych pododdziałów Armii Wyzwolenia Kosowa byli funkcjonariusze serbskiej policji i żołnierze Sił Zbrojnych FRJ stacjonujący na terenie prowincji. Eskalację konfliktu zbrojnego między UÇK i podmiotami referencyjnymi bezpieczeństwa FRJ w Kosowie datuje się na rok 1998. W wyniku walk w miejscowościach położonych w centralnej części prowincji w pierwszym miesiącu konfliktu, po obu stronach zginęło około stu osób. W wyniku silnego wsparcia walczących pododdziałów Armii Wyzwolenia Kosowa przez Albanų, w kwietniu 1998 roku prawie połowa terytorium Kosowa pozostawała pod kontrolą UÇK (Kuczyński, Ray-Ciemęga 2000, s. 119-121).

W związku z faktem, iż ofensywne działania nieregularne, podejmowane przez Armię Wyzwolenia Kosowa zadawały coraz poważniejsze straty siłom Federalnej Republiki Jugosławii, Belgrad podjął decyzję o zwiększeniu liczebności walczących pododdziałów oraz o intensyfikacji działań zbrojnych na strategicznym kierunku. Siły Zbrojne FRJ rozpoczęły kontrofensywę 25 maja 1998 roku, otrzymując zadanie odzyskania kontroli nad opanowanymi przez bojówki UÇK miejscowościami oraz przywrócenia kontroli nad kluczowymi arteriami komunikacyjnymi w Kosowie. Zwiększenie liczebności serbskich sił zbrojnych w Kosowie doprowadziło do błyskawicznych sukcesów operacyjnych: odzyskano kontrolę nad strategiczną linią komunikacyjną łączącą miasto Peć i Prisztinę, zdobyto bastiony Armii Wyzwolenia Kosowa w miastach Dečani oraz Mališevo, a także odizolowano od wsparcia logistycznego okrążone pododdziały UÇK w Orahovacu i regionie Djeravicy (Lambeth 2001, s. 9).

Eskalacja przemocy zbrojnej w Kosowie wywołała reakcję dyplomatyczną Sojuszu Północnoatlantyckiego, Unii Europejskiej i Stanów Zjednoczonych, które wyraźnie sygnalizowały, iż dalsze działania zbrojne FRJ na terenie Kosowa doprowadzą do międzynarodowej interwencji zbrojnej. S. Milošević podjął decyzję o zawieszeniu działań zbrojnych, co stworzyło warunki do podjęcia kontr-ofensywy przez Armię Wyzwolenia Kosowa. Kierownictwo UÇK przeprowadziło pospieszną mobilizację, uzupełniając walczące pododdziały ochotnikami z Macedonii Północnej i Albanii. UÇK przeprowadziła zimą 1998 roku szereg ataków terrorystycznych, w których śmierć poniosło kilkudziesięciu Serbów, w tym zastępca burmistrza miasta Kosowe Pole. Punktem zwrotnym w przebiegu konfliktu zbrojnego w Kosowie było odkrycie masowego grobu ludności cywilnej w miejscowości Raczak. Czterdzieści pięć osób pochodzenia albańskiego zostało zamordowanych prawdopodobnie w wyniku odwetu za zabicie serbskiego policjanta. Fakt ujawnienia przejawów czystek etnicznych doprowadził do umiędzynarodowienia konfliktu oraz intensyfikacji międzynarodowej presji dyplomatycznej wobec Federalnej Republiki Jugosławii (Caplan 1998, s. 748). Między styczniem, a marcem 1999 roku obie strony sporu prowadziły działania zbrojne o umiarkowanej intensywności. W dniu 20 marca 1999 roku Siły Zbrojne FRJ rozpoczęły pełnoskalową operację lądową przeciwko UÇK. Intensyfikacja przemocy zbrojnej doprowadziła do katastrofy humanitarnej i całkowitej degradacji bezpieczeństwa Kosowa. Dyplomatyczne metody rozwiązania sporu podejmowane przez Grupę Kontaktową do spraw Byłej Jugosławii (powołana doraźnie struktura dyplomatyczna, skupiająca ówczesnych przedstawicieli resortów spraw zagranicznych USA, Wielkiej Brytanii, Francji, Federacji Rosyjskiej, Włoch oraz Niemiec; grupa kontaktowa została utworzona w celu prowadzenia mediacji pokojowych w czasie konfliktu w Bośni i Hercegowinie) nie przyniosły zatrzymania przemocy zbrojnej, a fiasco negocjacji „ostatniej szansy” między przedstawicielami Armii Wyzwolenia Kosowa i rządem FRJ w Rambouillet przesądziło o podjęciu przez społeczność międzynarodową decyzji o konieczności interwencji zbrojnej Sojuszu Północnoatlantyckiego w Kosowie, w celu zatrzymania kryzysu bezpieczeństwa (Nardulli 1999, s. 17).

Sojusz Północnoatlantycki w dniu 24 marca 1999 roku rozpoczął operację powietrzną pod kryptonimem „Allied Force”, której celem było rozdzielenie stron konfliktu, zatrzymanie eskalacji działań zbrojnych oraz stworzenie warunków operacyjnych do wprowadzenia na teatr działań kontyngentu wojsk lądowych NATO. Operacja zakładała realizację uderzeń z powietrza na kluczowe instalacje militarne FRJ na terenie Kosowa, z możliwością rozszerzenia listy celów na obiekty wojskowe położone również w Federalnej Republice Jugosławii. Operacja rozpoczęła się od skutecznego rażenia celów naziemnych przez okręty Floty Adriatyckiej Sojuszu oraz zniszczenia systemu obrony przeciwlotniczej FRJ w Kosowie (Thomas 2006, s. 22-23). Statki powietrzne NATO raziły stanowiska dowodzenia, pozycje artylerii oraz lotniska. Siły powietrzne

Sojuszu Północnoatlantyckiego osiągnęły zdecydowaną przewagę w powietrzu i zminimalizowały zdolności serbskiej obrony przeciwlotniczej. W związku z intensywnością czystek etnicznych, jakich dopuszczali się w czasie operacji powietrznej serbskie pododdziały i formacje paramilitarne, podjęto decyzję o intensyfikacji uderzeń powietrznych. Samoloty NATO raziły bazy wojskowe Sił Zbrojnych FRJ oraz odcinały od zaopatrzenia walczące pododdziały serbskie w Kosowie. Sojusznicze samoloty dokonywały także niszczenia kluczowych dla Sił Zbrojnych FRJ linii komunikacyjnych i magazynów uzbrojenia. W ostatnim etapie operacji powietrznej, rozszerzono listę celów uderzeń o kluczowe obiekty cywilnej infrastruktury krytycznej na terytorium Serbii (infrastruktura przemysłowa, składy paliw, lotniska), co doprowadziło do przyjęcia przez władze FRJ porozumienia pokojowego i zakończenia działań zbrojnych w Kosowie (Marszałek 2009, s. 77-80).

Ocenia się, iż S. Milošević przyjął warunki pokoju, ponieważ miał świadomość, iż prolongacja operacji „Allied Force” doprowadzi Republikę Serbii do załamania gospodarczego i masowego *exodusu* ludności cywilnej. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, iż wraz z intensyfikacją uderzeń powietrznych NATO rosła skuteczność działań ofensywnych Armii Wyzwolenia Kosowa na lądzie. Operacja wymuszania pokoju pod kryptonimem „Allied Force” stała się pierwszym etapem w drodze do zapewnienia bezpieczeństwa w prowincji. Władze FRJ przyjęły 3 czerwca 1999 roku warunki pokoju, natomiast tydzień później podpisano Techniczne Porozumienie Wojskowe między rządem Federalnej Republiki Jugosławii, a Sojuszem Północnoatlantyckim. Treść dokumentu zakładała rozmieszczenie na terytorium Kosowa międzynarodowych sił zbrojnych, uprawnionych do podejmowania szerokiego spektrum działań militarnych dla utrzymania pokoju w prowincji. Porozumienie sankcjonowało także przebieg procesu wycofania całości Sił Zbrojnych FRJ z Kosowa, który miał być zsynchronizowany z implementacją kontyngentu Sił Zbrojnych NATO na terenie prowincji (Marszałek 2014, s. 150-151).

Podstawą prawną do utworzenia operacji Sił Zbrojnych NATO w Kosowie była Rezolucja Rady Bezpieczeństwa ONZ Nr 1244, której treść sankcjonowała cel i przeznaczenie komponentu militarnego KFOR, stanowiącego wojskowy element międzynarodowej obecności w regionie Kosowa. Zgodnie z Rezolucją, poza operacją Sił Zbrojnych NATO, utworzono w Kosowie Misję Tymczasowej Administracji Narodów Zjednoczonych (ang. United Nations Interim Administration Mission in Kosovo, UNMIK). Istotą działań UNMIK było stworzenie struktur administracyjnych na terenie Kosowa oraz czasowe sprawowanie władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej, z uwagi na brak państwowych podmiotów referencyjnych bezpieczeństwa i struktur władzy, co uniemożliwiało realizację procesu stabilizacji środowiska bezpieczeństwa po konflikcie zbrojnym samodzielnie przez Kosowo. Oba komponenty miały wykonywać swoje zadania w sposób komplementarny, realizując cywilno-wojskowe zadania o charakterze

stabilizacyjnym. Operacja Sił Zbrojnych NATO w Kosowie otrzymała kryptonim „Joint Guardian”, a jej główne cele koncentrowały się wokół zapewniania bezpieczeństwa i porządku publicznego w Kosowie (do czasu uzyskania zdolności operacyjnych przez narodowe podmioty referencyjne bezpieczeństwa - Kosowska Policja, Policja Graniczna Kosowa oraz Kosowskie Siły Bezpieczeństwa), zapobiegania ponownej eskalacji przemocy etnicznej oraz zapewnienia swobody działania i bezpieczeństwa instytucji międzynarodowych zaangażowanych w działania na rzecz bezpieczeństwa w Kosowie (UNMIK 1999).

Ewolucja zagrożeń dla bezpieczeństwa Kosowa i zmiana profilu operacji KFOR

Działania Sojuszu Północnoatlantyckiego o charakterze wymuszania i utrzymywania pokoju, podejmowane bezpośrednio po zakończeniu konfliktu zbrojnego w roku 1999 stały się podstawą do rozpoczęcia szerokich działań stabilizacyjnych społeczności międzynarodowej. Konflikt etniczny doprowadził region do całkowitej degradacji bezpieczeństwa. W środowisku bezpieczeństwa Kosowa pojawiły się zagrożenia, które miały charakter wyzwań niemilitarnych. Antagonizmy etniczne, brak struktur administracji państwowej oraz podmiotów referencyjnych bezpieczeństwa, stały się źródłem zagrożeń o charakterze politycznym, społecznym i ekonomicznym. Zagrożenia o charakterze politycznym związane były przede wszystkim z brakiem możliwości osiągnięcia porozumienia między Kosowem i Republiką Serbii, w sprawie unormowania sytuacji politycznej prowincji. Władze Republiki Serbii zorganizowały na terenie Kosowa równoległe struktury administracyjne (ang. Serbian Parallel Structures, SPS). Fakt utworzenia SPS spowodował osłabienie legitymizacji nowoutworzonej administracji Kosowa i wystąpienie dualizmu władzy. Wyzwaniem dla stabilizacji sytuacji bezpieczeństwa Kosowa był również nieokreślony status polityczny. Pomimo posiadania pewnego stopnia autonomii, Kosowo wciąż administracyjnie podlegało Republice Serbii, natomiast Organizacja Narodów Zjednoczonych sprawowała władzę w zakresie administracji, sądownictwa oraz zapewniania bezpieczeństwa publicznego. Kluczowym wyzwaniem dla bezpieczeństwa Kosowa, ujawnionym po zakończeniu konfliktu zbrojnego były problemy ekonomiczne. Szacuje się, iż w roku 1999, nawet siedemdziesiąt procent mieszkańców Kosowa w wieku produkcyjnym nie posiadało żadnego źródła zatrudnienia. Brak porozumienia między Serbami i Albańczykami dodatkowo pogłębiał deficyt ekonomiczny prowincji, utrudniając odbudowę gospodarki Kosowa. Biorąc pod uwagę brak narodowych podmiotów referencyjnych bezpieczeństwa oraz państwowych instytucji wymiaru sprawiedliwości należy stwierdzić, iż powojenne Kosowo stało się podatnym gruntem do rozwoju przestępczości

zorganizowanej. Zjawiskami, które stanowiły poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa publicznego stały się: handel ludźmi, przemyt narkotyków oraz prostytucja (UNDOC 2008).

Zmiana charakteru zagrożeń dla bezpieczeństwa Kosowa była wektorem głębokich zmian organizacyjno-funkcjonalnych w operacji Międzynarodowych Sił Pokojowych NATO. Ewolucja zagrożeń w stronę wyzwań o charakterze niemilitarnym stała się podstawą do podjęcia działań optymalizacyjnych, których celem było pozyskanie nowych zdolności operacyjnych przez siły zbrojne. Zgodnie z założeniami planistycznymi operacji Sił Zbrojnych NATO, misja KFOR podzielona została na trzy zasadnicze etapy. Pierwszy z nich, zrealizowany w latach 1999-2009 nosił nazwę *obecności odstraszającej*. W pierwszym etapie operacji żołnierze NATO realizowali głównie zadania związane z wymuszaniem i utrzymywaniem pokoju w Kosowie za pomocą siły militarnej. Żołnierze KFOR nadzorowali proces wycofania Sił Zbrojnych FRJ z terenu enklawy oraz zapewniali bezpieczeństwo strefy buforowej na granicy Kosowa i Republiki Serbii. Dodatkowym zadaniem komponentu wojskowego NATO w pierwszym etapie operacji była czasowa realizacja zadań o charakterze administracyjnym i policyjnym, do chwili, kiedy poszczególne agendy ONZ skierowane do realizacji zadań w Kosowie osiągnęły pełną zdolność do pełnienia zadań mandatowych. Pomimo deeskalacji przemocy etnicznej, środowisko bezpieczeństwa Kosowa nie mogło zostać w pełni ustabilizowane bez wydatnego wsparcia ze strony podmiotów zewnętrznych. Skutki konfliktu zbrojnego w postaci degradacji bezpieczeństwa, masowych przesiedleń ludności cywilnej oraz pogłębiającej się katastrofy humanitarnej stały się wektorem szerokich działań stabilizacyjnych, podejmowanych wspólnie przez siły zbrojne oraz cywilne organizacje międzynarodowe. Sojusz Północnoatlantyczny był pierwszym podmiotem zewnętrznym, który uzyskał pełną gotowość operacyjną do realizacji działań w Kosowie. Kontyngent KFOR wspierał poszczególne komponenty misji UNMIK w procesie osiągnięcia przez nie zdolności operacyjnych oraz prowadził szeroką współpracę w ramach procesu stabilizowania sytuacji bezpieczeństwa. W pierwszym roku międzynarodowej obecności w Kosowie, Siły Zbrojne NATO przejęły część zadań administracyjnych (nominalnie przypisanych cywilnej administracji UNMIK), z uwagi na fakt, iż komponent wojskowy KFOR był modułem najwcześniej zdolnym do realizacji zadań o charakterze stabilizacyjnym. Z perspektywy czasu należy stwierdzić, iż istotą wsparcia NATO na rzecz operacji ONZ było zabezpieczenie procesu rozmieszczenia personelu misji UNMIK, czasowe przejęcie funkcji administracyjnych oraz ścisła koordynacja działań Sił Zbrojnych NATO i komórek sztabowych operacji ONZ w zakresie planowania i realizacji zadań (Wentz 2002, s. 28). Obiektywna poprawa sytuacji bezpieczeństwa Kosowa była wektorem redukcji militarnego zaangażowania się Sojuszu Północnoatlantycznego w enklawie na przestrzeni lat. Zmniejszenie ilości zagrożeń o podłożu etnicznym spowodowane było działalnością Sił Zbrojnych NATO oraz skutecznym zaangażowaniem cywilnej administracji pod auspicjami Organizacji

Narodów Zjednoczonych. W momencie rozpoczęcia operacji KFOR, kontyngent wojsk lądowych Sojuszu Północnoatlantyckiego liczył pięćdziesiąt tysięcy żołnierzy, a cztery lata później, w roku 2003 liczba ta wynosiła już około siedemnastu tysięcy. Redukcja personelu wojskowego zaangażowanego w operację KFOR powiązana była z przygotowaniem do przekazania odpowiedzialności za realizację zadań związanych z zapewnianiem bezpieczeństwa narodowym podmiotom referencyjnym Kosowa i ograniczeniem zaangażowania Sił Zbrojnych NATO w działania o charakterze policyjnym na rzecz Misji Unii Europejskiej w zakresie praworządności w Kosowie (ang. European Union Rule of Law Mission in Kosovo, EULEX) (Marszałek 2020, s. 98).

Drugi etap operacji KFOR (trwający do chwili obecnej) rozpoczął się w roku 2009 i nosi nazwę *obecności odstraszającej*. Przyczyną przejścia do drugiego etapu misji Sił Zbrojnych NATO było ogłoszenie przez Kosowo niepodległości oraz pozyskanie przez Republikę częściowej samodzielności w zakresie zapewniania bezpieczeństwa wewnętrznego. W etapie drugim operacji KFOR konsekwentnie zredukowano ilość żołnierzy zaangażowanych w proces zapewniania bezpieczeństwa w Kosowie oraz wygaszono intensywność działań kinetycznych. Podstawowym celem operacji KFOR jest obecnie zapewnienie bezpiecznego środowiska dla wszystkich grup etnicznych mieszkających w Kosowie, wspieranie procesów demokratyzacji i budowania społeczeństwa obywatelskiego, wsparcie działań organizacji cywilnych oraz zapewnienie swobody manewru sił na teatrze (ang. Freedom of Movement, FOM). Należy stwierdzić, iż Sojusz Północnoatlantycki w etapie drugim operacji KFOR zaangażowany jest w szerokie wsparcie procesu uzyskiwania zdolności operacyjnych przez podmioty referencyjne bezpieczeństwa w Kosowie. Ewolucja kierunku misji KFOR była także wypadkową zmiany podejścia Sojuszu Północnoatlantyckiego do prowadzenia działań zbrojnych na poziomie strategicznym. Ciężenie NATO ku rozwijaniu taktyk, technik i procedur działań niekinetycznych potwierdza treść koncepcji strategicznej Sojuszu pt. „Aktywne zaangażowanie, nowoczesna obrona” (ang. Active Engagement, Modern Defence), ogłoszonej podczas Szczytu NATO w Lizbonie w 2010 roku. Od czasu powstania koncepcji obserwuje się intensywny rozwój działań niekinetycznych Sojuszu Północnoatlantyckiego oraz rosnącą rolę elementów *soft power* w sojuszniczych działaniach zbrojnych (Kesselring 2010, s. 1-2).

Sojusz Północnoatlantycki był katalizatorem procesu tworzenia organów bezpieczeństwa Kosowa, zarówno w aspekcie organizacyjnym, jak i szkoleniowym. Wsparcie NATO na rzecz Kosowskich Sił Bezpieczeństwa (ang. Kosovo Security Forces, KSF) obejmowało pomoc w zakresie rekrutacji personelu i szkolenia funkcjonariuszy nowo utworzonej formacji. Symultanicznie, na szczęblu Kwatery Głównej Sojuszu Północnoatlantyckiego podejmowano działania dotyczące utworzenia cywilnego zwierzchnictwa nad Kosowskimi Siłami Bezpieczeństwa, na wzór systemu cywilnej kontroli sił zbrojnych w państwach Europy Zachodniej. Dzięki szerokiemu zaangażowaniu Sojuszu Północnoatlantyckiego od wczesnego etapu tworzenia KSF, formacja szkolona była od początku zgodnie z koncepcją pozyskania interoperacyjności z Sojuszem

Północnoatlantycznym. Ocenia się, iż dzięki szerokiemu wsparciu NATO, utworzono w Kosowie narodowy podmiot referencyjny bezpieczeństwa o charakterze sił zbrojnych, posiadający pewien stopień samodzielności w realizacji zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa wewnętrznego. Wnioski z przeprowadzonych badań potwierdzają, iż Kosowskie Siły Bezpieczeństwa teoretycznie posiadają zdolności do przygotowania samodzielnych modułów bojowych, które mogłyby zostać wykorzystane w przyszłości w operacjach ekspedycyjnych Sojuszu Północnoatlantycznego oraz w ramach realizacji zadań z zakresu reagowania kryzysowego. Moduły bojowe powinny uzupełniać zidentyfikowane braki w zdolnościach operacyjnych komponentów NATO, co zdaniem Autorów powinno mieć charakter zdolności niszowych. Z uwagi na doświadczenie Kosowskich Sił Bezpieczeństwa w procesie rozminowania terenu oraz wydatną współpracę na polu szkolenia w tym zakresie między KSF, a Sojuszem Północnoatlantycznym, ocenia się, iż w przyszłości Kosowskie Siły Bezpieczeństwa mogłyby przygotować moduł bojowy w sile plutonu inżynieryjnego. Taki pododdział mógłby zostać włączony w komponent przeznaczony do zestawu Sił Odpowiedzi NATO, bądź operacji ekspedycyjnych Sojuszu Północnoatlantycznego (Miszczyk 2022, s. 206-207).

Wsparcie Sojuszu Północnoatlantycznego na rzecz Kosowskiej Policji (ang. Kosovo Police, KP) materializowało się w trzech zasadniczych obszarach problemowych: wspieraniu procesu szkolenia i kształcenia funkcjonariuszy, realizacji wspólnych przedsięwzięć szkoleniowych z zakresu reagowania kryzysowego oraz wspólnej realizacji działań operacyjnych. Przypuszcza się, iż decydującą rolę w procesie wsparcia rozwoju Kosowskiej Policji powinny w przyszłości przejąć międzynarodowe struktury policyjne (Interpol, Europol). Ocenia się, iż w celu podniesienia zdolności operacyjnych Kosowskiej Policji zasadnym rozwiązaniem byłoby włączenie pododdziałów KP do transnarodowych projektów szkoleniowych i badawczych (Stodiek, Zellner 2007, s. 19).

Sojusz Północnoatlantyczny angażował się w ciągu ostatnich dwóch dekad w szerokie wsparcie na rzecz Policji Granicznej Kosowa (ang. Kosovo Border Police, KBP). Wsparcie NATO dla procesu powstania i rozwoju formacji przejawiało się w realizacji wspólnych przedsięwzięć operacyjnych o charakterze patroli w strefie przygranicznej oraz współdziałaniu podczas ćwiczeń, których scenariusz obejmował przeciwdziałanie nielegalnej migracji oraz trening procedur kontroli tłumu w rejonie przygranicznym. Ocenia się, iż Policja Graniczna Kosowa wciąż wykazuje braki w zakresie zdolności operacyjnych do samodzielnej realizacji zadań mandatowych związanych z ochroną granicy Kosowa, z uwagi na brak ukończenia i niedostatki wyposażenia. Brak gotowości KBP do samodzielnej realizacji zadań potwierdza fakt, iż to KFOR i komponent policyjny Unii Europejskiej sprawują faktyczną kontrolę nad bezpieczeństwem i szczelnością północnej granicy Kosowa (Marcinkowska 2016, s. 111).

W przyszłości planowane jest przejście do trzeciego etapu operacji Sił Zbrojnych NATO w Kosowie, który ma nosić nazwę *minimalnej obecności*. Przypuszcza się, iż celem trzeciego etapu operacji KFOR będzie tranzycja odpowiedzialności za zapewnianie bezpieczeństwa w Kosowie na rzecz narodowych podmiotów referencyjnych, po uzyskaniu przez nie pełnych zdolności do realizacji zadań mandatowych. Należy podkreślić, iż obecnie pierwszym respondentem (ang. 1st responder), podejmującym działania w celu przeciwdziałania zagrożeniom dla bezpieczeństwa wewnętrznego jest Kosowska Policja. W przypadku braku zdolności do samodzielnego rozwiązania sytuacji kryzysowej, działania KP wspiera komponent policyjny misji Unii Europejskiej. Trzecim ogniwem w procesie reagowania na zagrożenia jest moduł bojowy Sił Zbrojnych KFOR. Można przypuszczać, iż determinantem przejścia do trzeciego etapu operacji Sił Zbrojnych NATO w Kosowie będzie pełna stabilizacja sytuacji środowiska bezpieczeństwa oraz uzyskanie całkowitej samodzielności organów bezpieczeństwa do działania operacyjnego (Oğuz 2016, s. 103-105).

W momencie rozpoczęcia operacji KFOR, podstawowym celem misji było utrzymanie pokoju i niedopuszczenie do ponownej eskalacji przemocy etnicznej. Wymuszenie pokoju i stabilizacja sytuacji bezpieczeństwa z użyciem środków kinetycznych nie sprawiły jednak, iż zagrożenia dla bezpieczeństwa Kosowa zniknęły, a jedynie zmienił się ich charakter. Wygaszenie intensywnego konfliktu zbrojnego ujawniło wyzwania obecne w środowisku cywilnym, które w sposób szczególny było narażone na szerokie spektrum implikacji związanych z konfliktem zbrojnym. Należy wyraźnie podkreślić, iż komponent wojskowy KFOR był w pełni gotowy do realizacji zadań związanych z wymuszaniem i utrzymywaniem pokoju w Kosowie, jednak zdolności funkcjonalne wojsk lądowych NATO oraz struktura organizacyjna kontyngentu nie była adekwatna do realizacji zadań związanych z monitorowaniem sytuacji środowiska cywilnego, realizacją zadań łącznikowych, współpracą cywilno-wojskową oraz wspieraniem podmiotów referencyjnych bezpieczeństwa Kosowa na drodze do osiągnięcia przez nie zdolności do działania operacyjnego. Należy podkreślić, iż po zakończeniu działań zbrojnych w Kosowie, KFOR realizował szereg zadań, które nie powinny być domeną podmiotów militarnych, jednak w sytuacji próżni bezpieczeństwa i braku obecności w Kosowie struktur administracji lokalnej i działów administracji rządowej to siły zbrojne łączyły w sobie rolę obronną, ochronną i administracyjną w pierwszym roku funkcjonowania operacji Sił Zbrojnych NATO. (Svensson 2008, s. 20-22).

Nowe wyzwania wymusiły dostosowanie struktury organizacyjnej oraz zdolności operacyjnych KFOR w celu realizacji zadań stabilizacyjnych, obejmujących szeroki zakres współdziałania w sferze cywilno-wojskowej z komponentem pozamilitarnym, co wymagało wysokiego stopnia elastyczności i efektywności komórek funkcjonalnych operacji. Początkowo, struktura organizacyjna

misji opierała się na wielonarodowych brygadach, których państwami ramowymi były: Stany Zjednoczone, Włochy, Niemcy, Francja oraz Wielka Brytania. Proces dostosowywania struktury organizacyjnej operacji rozpoczął się w roku 2002, kiedy doszło do redukcji ilości żołnierzy biorących udział w misji Sił Zbrojnych NATO w Kosowie oraz reorganizacji międzynarodowych brygad, na których opierał się potencjał zdolności bojowych KFOR. Redukcja sił zaangażowanych na teatrze wynikała z dwóch przyczyn. Po pierwsze, w ciągu trzech pierwszych lat obecności żołnierzy Sojuszu w Kosowie nastąpiła obiektywna poprawa sytuacji bezpieczeństwa. Po drugie, siły zbrojne nie były już jedynym podmiotem biorącym udział w utrzymywaniu i stabilizacji bezpieczeństwa. W związku z powyższym, ograniczono ilość wielonarodowych brygad z pięciu do czterech. Dalsza ewolucja struktury organizacyjnej operacji KFOR i zmiana kierunku misji Sił Zbrojnych NATO inspirowana była w dużej mierze destabilizacją sytuacji bezpieczeństwa Kosowa, jaka wystąpiła wiosną 2004 roku. W wyniku intensywnych zamieszek, których ofiarami była mniejszość serbska, dwadzieścia osiem osób poniosło śmierć, ponad sześćset osób zostało rannych, w tym około stu żołnierzy KFOR. Setki domów i cerkwi zostało zniszczonych, a ponad tysiąc Kosowskich Serbów opuściło teren Kosowa. Wydarzenia 2004 roku dowiodły, iż pomimo pozornej stabilizacji środowiska bezpieczeństwa Kosowa i efektywnej działalności komponentu kinetycznego, w strukturze KFOR brakowało podmiotów zdolnych do monitorowania sytuacji środowiska cywilnego w czasie rzeczywistym. Ustalono, iż pomimo malejącego zagrożenia eskalacją militarną między antagonistycznymi grupami etnicznymi, wciąż obecne były wyzwania związane z rywalizacją etniczną, poniżej progu otwartej walki zbrojnej. W celu identyfikacji problemów, szans i wyzwań mających swe źródło w sferze niemilitarnej, należało dokonać reorientacji kierunku operacji, w stronę rozwoju zdolności KFOR do realizacji zadań niekinetycznych. Bezpośrednim skutkiem kryzysu bezpieczeństwa z roku 2004 było stworzenie w ramach operacji Połączonych Oddziałów Regionalnych (ang. *Joint Regional Detachment, JRD*). Celem działań nowych struktur była bieżąca aktualizacja sytuacji środowiska cywilnego, realizacja działań łącznikowych między stroną militarną, a kluczowymi podmiotami środowiska cywilnego oraz wsparcie działań humanitarnych i rozwojowych organizacji międzynarodowych (Alba 2021, s. 3)

W roku 2006, w miejsce wielonarodowych brygad utworzono Wielonarodowe Siły Zadaniowe (ang. *Multinational Task Force, MNTF*). Zmiana ta podyktowana była koniecznością stworzenia związków taktycznych, które będą posiadały organiczne zdolności kinetyczne, niezależną logistykę oraz sprawnie funkcjonujący aparat dowodzenia i kierowania. Istotą nowoutworzonych *MNTF* było uzyskanie przez siły zbrojne samodzielności w prowadzeniu operacji. Wielonarodowe Siły Zadaniowe, w roku 2010 roku ewoluowały w Wielonarodowe Grupy Bojowe (ang. *Multinational Battlegroups, MNBG's*). Od 2012 do 2019 roku struktura operacyjna misji Sił Zbrojnych NATO w Kosowie opierała się na Wielonarodowej Grupie Bojowej – Wschód, Wielonarodowej Grupie Bojowej – Zachód oraz trzech

JRD. W 2019 roku dokonano centralizacji struktury operacyjnej KFOR, w postaci utworzenia dwóch Dowództw Regionalnych (ang. Regional Command, RC). Dowództwo Regionalne – Zachód oraz Dowództwo Regionalne – Wschód przejęły zdolności kinetyczne Wielonarodowych Grup Bojowych. Dodatkowo, oba RC zostały uzupełnione o zdolności batalionów niekinetycznych ze struktury rozformowanych w roku 2019 JRD. Obecnie, każde z dowództw regionalnych posiada w swojej strukturze dowództwo wraz ze sztabem, batalion kinetyczny, batalion niekinetyczny oraz zespół zabezpieczenia logistycznego (NATO 2022). Ocena ewolucji operacji KFOR w zakresie strukturalnym i operacyjnym pozwala stwierdzić, iż obecny charakter misji ma umożliwić płynne przekazanie odpowiedzialności za zapewnianie bezpieczeństwa podmiotom referencyjnym Kosowa i stworzenie warunków do osiągnięcia etapu *minimalnej obecności* Sojuszu Północnoatlantyckiego w Kosowie.

W toku prowadzonych badań ustalono, iż Sojusz Północnoatlantycki stosunkowo szybko i trafnie zidentyfikował w strukturze operacji KFOR brak adekwatnych narzędzi oraz zdolności umożliwiających skuteczne monitorowanie domeny cywilnej Kosowa. Należało „zrozumieć od nowa” sytuację środowiska społecznego i poprzez umiejętną interakcję sił zbrojnych z podmiotami niemilitarnymi osiągnąć zdolności do przewidywania, zapobiegania oraz deeskalacji źródeł potencjalnych zagrożeń, mogących wystąpić w rejonie odpowiedzialności operacji NATO. Ocenia się, iż podstawowym elementem niekinetycznym, którego działania operacyjne w realnym stopniu pozwoliły na rozwój zdolności Sił Zbrojnych NATO do realizacji działań cywilno-wojskowych w Kosowie są Zespoły Łącznikowo-Monitorujące. Zespoły Łącznikowo-Monitorujące w strukturze KFOR zostały utworzone w 2004 roku na podstawie koncepcji Zespołów Łącznikowo-Obserwacyjnych (ang. *Liaison-Observation Teams, LOT*), które funkcjonowały od roku 2003 w ramach operacji *NATO Stabilization Force (SFOR)* w Bośni i Hercegowinie. Zespoły Łącznikowo-Monitorujące zlokalizowane są w strukturze batalionów niekinetycznych dowództw regionalnych KFOR. Z uwagi na uwarunkowania narodowe państw kontrybuujących do operacji Sojuszu Północnoatlantyckiego, nie sposób jednoznacznie zdefiniować struktury LMT, jednak można przyjąć pewien stopień uogólnienia. Zespoły Łącznikowo-Monitorujące liczą kilkunastu żołnierzy, podzielonych na kilka sekcji. W większości przypadków, jeden Zespół Łącznikowo-Monitorujący przyporządkowany jest jednej gminie, natomiast nie jest to regułą (Polski Zespół Łącznikowo-Monitorujący (K-22) wchodzi w skład batalionu niekinetycznego RC-W; jako jedyny zespół Dowództwa Regionalnego – Zachód posiada w swoim obszarze odpowiedzialności trzy gminy - Štrpce, Kačanik oraz Hani i Elezit). Zespoły LMT odpowiadają za monitorowanie sytuacji środowiska cywilnego we wszystkich gminach Kosowa. Takie uszykowanie struktury pododdziałów niekinetycznych umożliwia właściwe, systemowe monitorowanie sytuacji społecznej we wszystkich najważniejszych obszarach dziedzinowych.

Podstawowym celem operacyjnym LMT jest monitorowanie sytuacji środowiska cywilnego oraz realizacja działalności łącznikowej między dowódcą operacji i kluczowymi podmiotami środowiska cywilnego (władze lokalne, układ pozamilitarny, organizacje międzynarodowe) (NATO 2004). Codzienna działalność operacyjna LMT opiera się na spotkaniach z przedstawicielami środowiska cywilnego oraz układu pozamilitarnego w obszarze odpowiedzialności. Żołnierze LMT często kontaktują się z kluczowymi liderami lokalnej społeczności (ang. *Key Leader Engagement, KLE*) oraz utrzymują kontakt z instytucjami cywilnymi, szkołami, organizacjami pozarządowymi oraz regularnie spotykają się z lokalną społecznością, nawet w ramach nieplanowanych rozmów na ulicy (ang. *Street Level Engagement, SLE*). W procesie tym żołnierze Zespołów Łącznikowo-Monitorujących pozyskują opinie, które mieszkańcy gmin wyrażają na tematy społeczne, polityczne oraz dotyczące sytuacji bezpieczeństwa. Pozwala to na głębokie wniknięcie w skomplikowaną tkankę społeczną Kosowa, tworząc warunki do realizacji przez KFOR komunikacji dwustronnej. Działalność Zespołów Łącznikowo-Monitorujących pozwala na bieżącą aktualizację świadomości operacyjnej dowódcy KFOR, dzięki informacjom o charakterze pierwotnym pozyskanym z otwartych źródeł. Ponadto, LMT są narzędziem pozwalającym na wykrywanie zagrożeń dla bezpieczeństwa, których źródła koncentrują się w środowisku cywilnym. LMT pełnią wobec powyższego rolę „systemu wczesnego ostrzegania” przed występowaniem sytuacji kryzysowych dla utrzymania bezpieczeństwa publicznego oraz zapewnienia swobody manewru sił NATO. Obszar kompetencyjny Zespołów Łącznikowo-Monitorujących został opracowany na bazie Sojuszniczych doktryn współpracy cywilno - wojskowej, by jak najbardziej efektywnie planować działania operacyjne LMT w środowisku cywilnym. Pozyskane informacje dotyczące sytuacji bezpieczeństwa środowiska cywilnego są przetwarzane i analizowane przez komórki sztabowe, co pozwala na generowanie wiedzy, uzupełniającej świadomość sytuacyjną dowódcy operacji. Dzięki monitorowaniu przez LMT bieżącej sytuacji w swoich obszarach odpowiedzialności, Siły Zbrojne Sojuszu Północnoatlantyckiego są w stanie wykorzystywać szanse i mitygować zagrożenia dla bezpieczeństwa, co pozwala na deeskalację napięć i problemów na wczesnym etapie. Sposobem na integrację żołnierzy LMT z lokalną społecznością jest stacjonowanie Zespołów Łącznikowo-Monitorujących w domach terenowych (ang. *Field House, FH*), a nie bazach wojskowych. Tworzy to wrażenie większej dostępności struktur LMT dla lokalnej społeczności. Mieszkańcy Kosowa widzą żołnierzy na co dzień, co powoduje wykształcanie się więzi i budowanie wzajemnego zaufania (CCOE 2024, s. 7-9). Kluczową funkcją LMT, w kontekście celu operacji KFOR wydaje się działalność łącznikowa między dowódcą operacji, a przedstawicielami środowiska cywilnego. W odniesieniu do działalności łącznikowej można stwierdzić, iż LMT są ambasadorami dowódcy operacji. Zespoły Łącznikowo-Monitorujące poprzez swoje działania budują pozytywny wizerunek Sił Zbrojnych NATO oraz upoważniają dowódcę operacji do udziału

w szerokim spektrum zjawisk i procesów, które zachodzą w środowisku bezpieczeństwa Kosowa. Delegowanie zadań łącznikowych pozwala LMT na uczestniczenie w codziennym życiu gmin, bieżące monitorowanie sytuacji oraz uzupełnianie kompleksowego obrazu sytuacji środowiska cywilnego. Należy podkreślić, iż działania Zespołów Łącznikowo-Monitorujących przynoszą również mierzalne, fizyczne efekty. LMT przygotowują propozycje projektów, które mają na celu zaspokojenie najważniejszych potrzeb lokalnych społeczności. Projekty pomocowe, których inicjatorami są Zespoły Łącznikowo-Monitorujące mogą mieć charakter dotacji (sprzętu informatycznego, medycznego, sportowego), budowy (placu zabaw, boiska), czy zakupu (pojazdów, urządzeń multimedialnych). Projekty przynoszą efekt synergiczny, ponieważ po pierwsze, zaspokajają żywotne potrzeby społeczności, a po drugie kształtują pozytywny odbiór społeczny działań KFOR w Kosowie (DORSZ 2023).

Działania LMT w obszarze zapewniania swobody działań Sił Zbrojnych Sojuszu i przemieszczania się wojsk na teatrze polegają na monitorowaniu drożności kluczowych arterii komunikacyjnych w obszarach odpowiedzialności i terminowym meldowaniu o stanie infrastruktury i przejezdności dróg. Dzięki wczesnemu wykrywaniu przez Zespoły Łącznikowo-Monitorujące potencjalnych zagrożeń dla FOM możliwe jest podjęcie zawczasu działań optymalizacyjnych, lub zmiana trasy marszu. Należy pamiętać, iż w środowisku bezpieczeństwa Kosowa zagrożenia dla swobody manewru sił mogą mieć charakter klęsk naturalnych (powódź, zamieć, osuwiska), bądź wynikać z działań człowieka (protesty, zamieszki, blokady dróg) (Wright 2022). Zaangażowanie LMT w proces kreowania bezpiecznego środowiska Kosowa polega na nieustannym monitorowaniu sytuacji środowiska cywilnego, w odniesieniu do kluczowych dziedzin funkcjonowania gmin. Zespoły Łącznikowo-Monitorujące analizują czynniki polityczne, militarne, ekonomiczne, społeczne, informacyjne i infrastrukturalne, ponieważ jedynie przekrojowa, głęboka wiedza na temat kluczowych obszarów problemowych jest w stanie w sposób wiarygodny wzbogacać świadomość sytuacyjną dowódcy operacji. Proces monitorowania sytuacji środowiska cywilnego opiera się na spotkaniach z przedstawicielami administracji lokalnej, organizacji pozarządowych oraz układu pozamilitarnego, pozyskiwaniem informacji z mediów społecznościowych i środków masowego przekazu oraz poprzez uczestnictwo w istotnych wydarzeniach dla lokalnej społeczności. Zespoły Łącznikowo-Monitorujące współpracują również z cywilnymi podmiotami międzynarodowymi, zaangażowanymi w proces zapewniania bezpieczeństwa w Kosowie. Współpraca LMT z Organizacją Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (ang. *Organization for Security and Cooperation in Europe*, OSCE) materializuje się w formie wspólnych projektów oraz szkoleń, których podstawowym celem jest rozwój demokracji, praworządności oraz budowanie społeczeństwa obywatelskiego. OSCE jest również kluczowym podmiotem, odpowiedzialnym za przygotowanie biuletynów informacyjnych, które stanowią rzetelne źródło wiedzy na temat sytuacji politycznej, społecznej oraz ekonomicznej gmin Kosowa. Wielokrotnie

publikacje OSCE były wykorzystywane przez Zespoły Łącznikowo-Monitorujące w procesie szkolenia specjalistycznego przed skierowaniem do teatru działań. (OSCE 2018). Zespoły Łącznikowo-Monitorujące współdziałały także z Biurem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców (ang. *UN High Commissioner for Refugees, UNHCR*). Współdziałanie LMT z UNHCR polega na wspieraniu działań agencji ONZ w sprawie monitorowania sytuacji osób przesiedlonych lub poszukujących schronienia w poszczególnych gminach. LMT angażują się również we współpracę z Międzynarodowym Czerwonym Krzyżem (ang. *International Red Cross, IRC*), biorąc udział w akcjach honorowego krwiodawstwa oraz dystrybucji środków humanitarnych (CPDMZ 2017).

Wnioski

Wnioski z przeprowadzonych badań upoważniają do stwierdzenia, iż istota konfliktu między Serbami i Albańczykami w Kosowie polegała na obecności dwóch, wykluczających się koncepcji państwowotwórczych oraz narastającymi napięciami o charakterze etnicznym. Odmienne projekty przyszłej państwowości Kosowa oraz dążenia obu narodów do uzyskania supremacji na terenie enklawy doprowadziły do eskalacji działań zbrojnych, które Armia Wyzwolenia Kosowa prowadziła przeciwko siłom zbrojnym oraz policji Federalnej Republiki Jugosławii. Podstawowym celem działań UÇK było umiędzynarodowienie konfliktu oraz sprokurowanie zaangażowania się w spór podmiotów zewnętrznych, głównie Stanów Zjednoczonych. W związku z fiaskiem dyplomatycznych metod rozwiązania konfliktu zbrojnego, przeprowadzenie operacji powietrznej przez NATO stało się jedynym, skutecznym rozwiązaniem sytuacji kryzysowej w Kosowie, pozwalającym na wymuszenie pokoju i rozdzielenie walczących stron. Wymuszenie pokoju przez siły powietrzne NATO stworzyło warunki operacyjne do wprowadzenia na terytorium Kosowa komponentu wojsk lądowych Sojuszu. Deeskalacja konfliktu etnicznego oraz rozmieszczenie Sił Zbrojnych NATO w Kosowie stanowiły wstęp do kolejnych etapów długotrwałego procesu zapewniania bezpieczeństwa. W rezultacie przeprowadzonych badań stwierdzono, iż dyslokacja w Kosowie komponentu sił zbrojnych i rozpoczęcie operacji KFOR stanowiły istotny element kompleksowego zaangażowania podmiotów międzynarodowych w proces rozwiązania kryzysu bezpieczeństwa w Kosowie. Obecność Sił Zbrojnych KFOR wypełniła próżnię bezpieczeństwa, powstałą w wyniku eskalacji działań zbrojnych. Podstawowym celem Sił Zbrojnych NATO w momencie utworzenia operacji KFOR było utrzymanie pokoju w Kosowie oraz wsparcie działań cywilnej administracji pod egidą Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Zakończenie konfliktu etnicznego uwypukliło obecność nowych zagrożeń w środowisku bezpieczeństwa Kosowa, które miały charakter niemilitarny, a ich przyczyny były pośrednio związane z zakończonym konfliktem zbrojnym. Brak obecności w Kosowie narodowych podmiotów referencyjnych bezpieczeństwa oraz struktur administracyjnych wymusił na Siłach Zbrojnych Sojuszu Północnoatlantyckiego aktualizację posiadanych zdolności operacyjnych, w celu wypełnienia zadań wykraczających poza nominalne działania kontyngentów wojskowych w operacjach utrzymania pokoju. Wymogi środowiska bezpieczeństwa Kosowa oraz ewolucja zagrożeń obecnych w jego przestrzeni wymagały nieustannego aktualizowania zdolności operacyjnych Sił Zbrojnych NATO. Ocenia się, iż pierwszy etap operacji KFOR wymagał podejmowania przez siły zbrojne działań militarnych, mających charakter wymuszania i utrzymywania pokoju. Nie sposób pominąć faktu, iż Sojusz Północnoatlantycki dokonał zmiany o charakterze strategicznym, przesuwając punkt ciężkości działań z wymuszania pokoju, poprzez stabilizację sytuacji bezpieczeństwa, aż do procesu wspierania samodzielności Kosowa w zapewnianiu bezpieczeństwa. Zmiana w sferze strukturalnej i funkcjonalnej doprowadziła do zwiększenia zdolności operacyjnych KFOR w zakresie realizacji działań niekinetycznych, co obiektywnie zwiększyło efektywność działań o charakterze cywilno-wojskowym i rozwinęło zdolności Sił Zbrojnych NATO w obszarze analizy i oceny sytuacji środowiska cywilnego Kosowa. Wnioski z przeprowadzonych badań świadczą o tym, iż podstawowym elementem strukturalnym operacji KFOR, zdolnym do uczestnictwa w szerokim spektrum interakcji cywilno-wojskowych są Zespoły Łącznikowo-Monitorujące. W toku przeprowadzonych badań ustalono, że istota działań LMT polega na monitorowaniu sytuacji środowiska cywilnego oraz efektywnej realizacji działalności łącznikowej między dowódcą operacji KFOR, a kluczowymi przedstawicielami środowiska cywilnego. Działania LMT pozwalają na wczesne wykrywanie zagrożeń mających swe źródło w środowisku cywilnym, dzięki czemu problemy i wyzwania dla bezpieczeństwa mogą zostać neutralizowane, zanim nastąpi ich eskalacja. Ocenia się, iż utworzenie Zespołów Łącznikowo-Monitorujących było wypadkową ewolucyjnego ciężenia operacji KFOR ku zwiększeniu zdolności w zakresie realizacji zadań niekinetycznych. Operacjonalizacja koncepcji bieżącego monitorowania sytuacji środowiska cywilnego zmaterializowała się w postaci utworzenia struktury, która w czasie rzeczywistym wzbogaca świadomość sytuacyjną dowódcy operacji, przyczynia się do budowania pozytywnego wizerunku Sił Zbrojnych NATO oraz wspiera działania organizacji międzynarodowych. W rezultacie badań ujawniono, iż działania LMT stanowią istotny wkład do szerokiego zaangażowania Sojuszu Północnoatlantyckiego na drodze do przekazania odpowiedzialności za zapewnianie bezpieczeństwa narodowym podmiotom referencyjnym Kosowa. Można przypuszczać, iż w perspektywie dekady zakres działań Zespołów Łącznikowo-Monitorujących ulegnie zmianie. Zakładając, iż Kosowska Policja,

Kosowskie Siły Bezpieczeństwa oraz struktury administracyjne osiągną obiektywną dojrzałość do spełniania swoich ustawowych zadań, zaangażowanie LMT będzie stopniowo redukowane. Wydaje się, iż wraz z (hipotetycznym) przejściem operacji NATO do etapu *minimalnej obecności*, Sojusz Północnoatlantycki obierze kierunek misji doradczej, w celu weryfikacji zdolności Kosowa do całkowicie samodzielnego funkcjonowania, po ponad dwóch dekadach międzynarodowego wsparcia.

Bibliografia

1. Alba, G., 2021. Eyes & Ears – LMT. The Chronicle – KFOR's Magazine, 4.
2. Apanowicz, J., 2002. Metodologia ogólna, Gdynia: Bernardinum.
3. Caplan, R., 1998. International Diplomacy and the Crisis in Kosovo. *International Affairs*, 74.
4. CCOE, 2024. CIMIC Handbook, Haga: CIMIC Centre of Excellence.
5. Cieślarczyk, M., 2006. Metody, techniki i narzędzia badawcze oraz elementy statystyki stosowane w pracach magisterskich i doktorskich, Warszawa: Akademia Obrony Narodowej.
6. CPDMZ, 2017. Działalność Zespołu Łącznikowego z CPdMZ w Kosowie [online]. Dostępne pod adresem: https://archiwum-cpdmz.wp.mil.pl/pl/2_965.html [dostęp: 23 października 2024].
7. DORSZ, 2023. Żołnierze LMT ukończyli kolejny projekt [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.wojsko-polskie.pl/dorsz/articles/aktualnosci-w/zolnierze-lmt-ukonczyli-kolejny-projekt/> [dostęp: 23 października 2024].
8. Fruscione, G., 2023. Will the Serbian President Continue to Manipulate Kosovo? Italian Institute for International Political Studies [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.ispionline.it/en/publication/will-the-serbian-president-continue-to-manipulate-kosovo-156886> [dostęp: 15 października 2024].
9. Gibas-Krzak, D., 2009. Serbsko-albański konflikt o Kosowo w XX wieku: uwarunkowania, przebieg, konsekwencje, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
10. Hammersley, M., Atkinson, P., 2001. Metody badań terenowych, Poznań: Wydawnictwo Zysk i S-ka.
11. Kesselring, A., 2010. The formation and role of the Kosovo Security Force, Helsinki: National Defence University.
12. Kuczyński, M., Ray-Ciemiega, M., 2000. Bałkański syndrom: konflikty zbrojne w byłej Jugosławii 1991–1999 i wojna w Kosowie: udział wielonarodowych sił pokojowych NATO w utrzymaniu pokoju na Bałkanach 1993–2000, Warszawa: Ministerstwo Obrony Narodowej.
13. Lambeth, B. S., 2001. NATO's air war for Kosovo: a strategic and operational assessment, Santa Monica: Rand.

14. Marcinko, M., 2008. Wyzwolenicza Armia Kosowa: analiza struktury i ocena działalności. W: P. Czubik, red. Bałkany u progu zjednoczonej Europy, Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
15. Marcinkowska, P., 2016. Kosowo jako suwerenne państwo. Teoria i Praktyka, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
16. Marszałek, M., 2009. Sojusznicza operacja „Allied Force”. Przebieg – ocena – wnioski, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
17. Marszałek, M., 2014. Operacje utrzymania i wymuszania pokoju w systemie bezpieczeństwa międzynarodowego. Geneza – stan obecny – perspektywy, Warszawa: Difin.
18. Marszałek, M., 2020. Pokojowe zaangażowanie NATO w Kosowie. Geneza – stan obecny – przyszłość. Kwartalnik Bellona, 2.
19. Miszczuk, M., 2021. NATO w procesie zapewniania bezpieczeństwa w Kosowie. W: M. Banasik, A. Rogozińska, red. Teoria i praktyka bezpieczeństwa międzynarodowego. Kontekst rosyjski, Warszawa: Difin.
20. Miszczuk, M., 2022. Sojusz Północnoatlantycki w przestrzeni bezpieczeństwa Kosowa. Rozprawa doktorska, Kielce: Uniwersytet Jana Kochanowskiego.
21. Miszczuk, M., 2023. Bieżąca sytuacja bezpieczeństwa w Republice Kosowa. Przegląd Sił Zbrojnych, 3.
22. Nardulli, B. R., 2002. Disjointed War: Military Operations in Kosovo, Santa Monica: Rand.
23. NATO, 2004. Liaison and Observation Teams of SFOR [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.nato.int/sfor/factsheet/lot/t040909a.htm> [dostęp: 26 października 2024].
24. NATO, 2022. Units [online]. Dostępne pod adresem: <https://jfcnaples.nato.int/kfor/about-us/units/RC> [dostęp: 20 września 2024].
25. Naughton, J., 2019. KFOR Restructure. The Chronicle – KFOR’s Magazine, 8.
26. Oğuz, S., 2016. The Evolution of Peace Operations and the Kosovo Mission. Uluslararası İlişkiler, 5.
27. OSCE, 2018. Municipal profile 2018. Gjilan/Gnjilane Region [online]. Dostępne pod adresem: https://www.osce.org/files/f/documents/3/4/88761_1.pdf [dostęp: 16 listopada 2024].
28. Pawłowski, K., 2008. Kosowo: Konflikt i interwencja, Lublin: Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej.
29. Stodiek, T., Zellner, W., 2007. The creation of multi-ethnic police services in the Western Balkans: a record of mixed success, Hamburg: Centre for OSCE Research.
30. Svensson, E., 2008. The Swedish Liaison Teams – an evaluation of the Swedish Liaison teams in Kosovo and Bosnia-Herzegovina, Sztokholm: Swedish Defence Research Agency.
31. Sztumski, J., 1999. Wstęp do metod i technik badań społecznych, Katowice: Wydawnictwo Śląsk.
32. The Secretariat of the Federal Assembly Information Service, 1974. The Constitution of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia [online]. Dostępne pod adresem: <https://www.worldstatesmen.org/Yugoslavia-Constitution1974.pdf> [dostęp: 16 października 2024].

33. Thomas, N., 2006. *The Yugoslav Wars: Bosnia, Kosovo And Macedonia 1992–2001*, San Francisco: Bloomberg Publishing.
34. United Nations Office on Drugs and Crime, 2008. *Crime and its impact on the Balkans and affected countries* [online]. Dostępne pod adresem: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Balkan_study.pdf [dostęp: 17 listopada 2024].
35. UNMIK, 1999. *United Nations Resolution 1244, 10 June 1999* [online]. Dostępne pod adresem: <https://unmik.unmissions.org/united-nations-resolution-1244> [dostęp: 9 października 2024].
36. Vogel, D., 2015. *NATO's Kosovo Force Mission in Transition: Fifteen Years after the Deployment. Past Experiences, Future Perspectives*. *Defence Review*, 143 [online]. Dostępne pod adresem: https://www.researchgate.net/publication/284512784_NATO's_Kosovo_Force_Mission_in_transition_Fifteen_years_after_the_deployment_-_Past_experiences_future_perspectives [dostęp: 4 października 2024].
37. Waldenberg, M., 2005. *Rozbicie Jugosławii*, Warszawa: Wydawnictwo Scholar.
38. Wentz, L., 2002. *Lessons from Kosovo. The KFOR Experience*, Waszyngton: CCRP.
39. Wright, W., 2022. *Liaison Monitoring Teams: Specialized teams provide Kosovo populace link to KFOR mission* [online]. Dostępne pod adresem: https://www.army.mil/article/257327/liaison_monitoring_teams_specialized_teams_provide_kosovo_populace_link_to_kfor_mission [dostęp: 27.10.2024].